

۱۱۵/۱۳۶

تبیین فقهی - حقوقی
معاونت در جرم از طریق ترک فعل

تألیف:
حسن دیبائزاد
مدرس دانشگاه

www.ketab.ir

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: دیبائزاد، محسن
عنوان و نام پدیدآور	: معاونت در جرم از طریق ترک فعل / محسن دیبائزاد.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۶.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۰۵-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: جرم ترک فعل -- ایران
موضوع	: جرم ترک فعل (فقه)
موضوع	: شریک جرم -- ایران
موضوع	: شریک جرم (فقه)
رده بندی کنگره	: BP ۱۹۸/۶/ج۴۵۹ ۱۳۹۶
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۳۷۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۰۱۹۴۱

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. مؤلف و ناشر را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

تبیین نقش معاونت در جرم از طریق ترک فعل

مؤلف: محسن دیبائزاد

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۶، تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و «مجد» است.

دفتر مرکزی مجد

تهران، میدان انقلاب تقاطع خیابان منیری جاوید و زاندارمیری، پلاک ۵۷ طبقه پنجم

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۲۰۷۸ - ۶۶۹۶۳۳۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۸۰۵-۴

ISBN: 978-600-193-805-4

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تمزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم، تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای زاندارمیری، پلاک ۹، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸ فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

۹مقدمه
۱۳	بخش اول: کلیات (تعاریف، مفاهیم و مبانی).....
۱۴مقدمه
۱۶فصل اول: ادبیات تحقیق
۱۶مبحث اول: عناصر جرم
۱۶گفتار اول: عنصر قانونی جرم
۱۷گفتار دوم: عنصر مادی جرم
۱۹گفتار سوم: ترک فعل
۲۰بند اول: ترک فعل ناشی از قانون یا قرارداد
۲۰بند دوم: ترک فعل ناشی از وجود رابطه خاص
۲۱بند سوم: ترک فعل ناشی از ایجاد خطر قبلی
۲۱بند چهارم: ترک فعل ناشی از پذیرش اختیاری مسئولیت
۲۳مبحث دوم: معاونت و مفاهیم مشابه
۲۵گفتار اول: تبیین مفهوم معاونت در جرم
۲۵بند اول: معنای لغوی
۲۶بند دوم: معنای اصطلاحی
۲۷الف: معاونت از دیدگاه فقها
۲۹ب: معاونت از دیدگاه حقوق دانان
۳۲گفتار دوم: مفاهیم مشابه
۳۲بند اول: معاونت و شرکت
الف: تمایز در عمل متفاوت معاون و شریک در ارتکاب جرم و وجه وحد
۳۳آوردن پدیده ی مجرمانه
۳۴ب: تمایز در آثار و پیامدها
۳۶پ: ماهیت مجرمانه شرکت و معاونت
۳۷بند دوم: معاونت و تسبیب
۳۸مبحث سوم: ملاک تحقق معاونت در جرم
۳۸گفتار اول: ملاک تحقق معاونت در جرم از دیدگاه فقیهان
۴۰گفتار دوم: ملاک تحقق معاونت در جرم از دیدگاه حقوق دانان
۴۰مبحث چهارم: پیشینه تقنینی معاونت در جرم

۴۱ گفتار اول: پیش از انقلاب اسلامی
۴۲ گفتار دوم: پس از انقلاب اسلامی
۴۵ فصل دوم: میانی نظری
۴۷ مبحث اول: دلایل مخالفان
۴۹ مبحث دوم: دلایل موافقان
۵۱ مبحث سوم: نقد ادله
۵۱ گفتار اول: توانایی جلوگیری از ارتکاب جرم
۵۳ گفتار دوم: وجود تکلیف قانونی
۵۴ گفتار سوم: معاونت از طریق تسهیل وقوع جرم
۵۶ گفتار چهارم: عدمی بودن ترک فعل
۵۷ گفتار پنجم: پذیرش مطلق معاونت از طریق ترک فعل
۵۷ گفتار ششم: جمع بندی ادله
۶۰ فصل سوم: میانی عمل (رویه قضایی) ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرم
۶۰ مبحث اول: آرای مخالف
۶۵ مبحث دوم: آرای موافق
۷۱ بخش دوم: شرایط و مصادیق تحقق معاونت در جرم از طریق ترک فعل
۷۳ مقدمه
۷۴ فصل اول: شرایط تحقق ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرم
۷۴ مبحث اول: علم
۷۴ گفتار اول: بررسی ادله قائلین به شرطیت علم
۷۶ گفتار دوم: بررسی ادله قائلین به فقدان لزوم شرطیت علم
۷۸ گفتار سوم: نقد ادله
۷۹ مبحث دوم: وحدت قصد
۸۴ مبحث سوم: تقدم یا تقارن زمانی
۸۶ مبحث چهارم: وجود رابطه سببیت
۸۷ فصل دوم: مصادیق معاونت در جرم و امکان تحقق آنها از طریق ترک فعل
۸۷ مبحث اول: مصادیق قانونی معاونت در جرم و امکان تحقق آنها از طریق ترک فعل
۸۸ گفتار اول: مصادیق معنوی معاونت
۸۸ بند اول: تحریک
۹۲ بند دوم: ترغیب
۹۴ بند سوم: تهدید

۹۵	الف: نسبی بودن تهدید.....
۹۵	ب: نرسیدن به مرز اکراه.....
۹۶	پ: مستقیم یا غیر مستقیم بودن تهدید.....
۹۷	بند چهارم: تطمیع.....
۹۸	بند پنجم: دسیسه، فریب و نیرنگ.....
۱۰۰	بند ششم: سوء استفاده از قدرت.....
۱۰۱	گفتار دوم: مصادیق مادی معاونت.....
۱۰۱	بند اول: ساختن وسایل ارتکاب جرم.....
۱۰۲	بند دوم: تهیه وسایل ارتکاب جرم.....
۱۰۴	بند سوم: آرایه طریق ارتکاب جرم.....
۱۰۵	بند چهارم: تسهیل وقوع جرم.....
۱۰۸	بند پنجم: معاونت از طریق اخفاء.....
۱۱۰	مبحث دوم: مصادیق فقهی معاونت در جرم و امکان تحقق آنها از طریق ترک فعل.....
۱۱۰	گفتار اول: ساقط کردن امر.....
۱۱۱	گفتار دوم: توقیف زنا برای عمل زنا.....
۱۱۲	گفتار سوم: وادار کردن کسی براد افترا.....
۱۱۳	گفتار چهارم: امساک در قتل.....
۱۱۶	گفتار پنجم: طلوع و رده.....
۱۱۹	فصل سوم: امکان تحقق معاونت از طریق ترک فعل در جرایم غیر عمدی.....
۱۱۹	مبحث اول: ادله موافقان و مخالفان معاونت در جرایم غیر عمدی.....
۱۲۱	مبحث دوم: نقد ادله.....
۱۲۶	فصل چهارم: ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در حق و سلب اختصاصی.....
۱۲۷	مبحث اول: ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرایم علیه اشخاص.....
۱۲۸	مبحث دوم: ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرایم علیه اموال.....
	مبحث سوم: ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرایم علیه امنیت سایش.....
۱۳۱	عمومی.....
۱۳۷	نتیجه گیری و پیشنهادها.....
۱۴۱	فهرست منابع.....

مقدمه

از دیر باز جرایم را بر حسب عنصر مادی، به دو دسته تقسیم می‌کرده‌اند؛ یکی جرایمی که عنصر مادی آنها فعل و دیگر جرایمی که عنصر مادی آنها ترک فعل است. بعلاوه، این سؤال همیشه مطرح بود که آیا ترک فعل، می‌تواند در شرایط خاصی، عنصر مادی جرایمی را تشکیل دهد که معمولاً با فعل مثبت ارتکاب می‌یابند؟ در صورت پاسخ مثبت به سؤال فوق آیا ترک فعل می‌تواند به عنوان عنصر مادی جرم معاونت تانی گردد و در این صورت آیا نیازمند به تحقق شرایط خاصی افزون بر شرایط معاونت از طریق فعل باشد، می‌باشد؟

تحلیل و پاسخ به این سؤالات در حقوق موضوعه ایران و فقه اسلامی همواره موافقان و مخالفانی را داشته است. در این راستا ضمن تبیین دیدگاه‌های نظری موافق و مخالف در حقوق موضوعه ایران و پیشینه تقنینی معاونت از طریق ترک فعل با نگاهی اجمالی به حقوق سایر کشورها و بررسی دیدگاه‌های عدل در جملات روایت قضایی و همچنین نظریات فقهی، به مواضع هر کدام پرداخته و سپس شرایط و شرایط تحقق جرم معاونت از طریق ترک فعل را بیان کرده ایم و در پایان برداشت نویسنده از موضوع دیدگاه‌های نظری و عملی حقوق موضوعه ایران با مراجعه به کتب و مواد قانونی در این خصوص شرح داده شده است. تا بتوانیم پیشنهادهایی را در صورت امکان، جهت اجرا در جهت بهتر عدالت و جلوگیری از تشتت آرای نظری و قضایی مذکور ارائه دهیم.

از آن جایی که در زمینه مسؤؤل بودن یا نبودن تارک فعل معاونت عنصر مادی جرم نظرات و دیدگاه‌های موافق و مخالف زیادی وجود داشته و آرای قضایی عدل و نقیضی در این خصوص صادر گردیده، لازم بوده تا ابتدا به بررسی ضمان یا عدم ضمان تارک فعل به عنوان مباشر جرم و سپس به عنوان معاون جرم پرداخته شود.

موضوعی که تا قبل از تصویب قانون مجازات مصوب ۱۳۹۲ مخالفان بسیاری حتی در خصوص تحقق ترک فعل به عنوان مباشرت در برخی از جرایم از جمله قتل داشته، مخالفان در این خصوص نه تنها معاونت از طریق ترک فعل را نپذیرفته بلکه از پذیرش ضمان تارک فعل به عنوان مباشر یا مسبب نیز خودداری ورزیده‌اند، لکن پس از تصویب قانون مزبور قانونگذار موضع خود را صراحتاً در خصوص تحقق جرم از طریق ترک فعل

پذیرفته، لکن هم چنان در خصوص تحقق یا عدم تحقق معاونت از طریق ترک فعل ساکت است.

بنابراین لازم است تا در این باره آرای موافق و مخالف نظری و عملی به دقت تحلیل و تبیین گردد که آیا امکان تحقق معاونت از طریق ترک فعل به عنوان رکن مادی جرم وجود دارد یا خیر؟

لازم به ذکر است که در این خصوص باید هم از مواد قانونی در رابطه با معاونت اعم از آنکه اصول کلی معاونت را بیان کند و یا آنکه در موارد خاص جرم انگاری شده باشد، استفاده شود.

در همین راستا در این پژوهش تلاش شده است تا در حد امکان از یافته‌های محققین و دیدگاه‌های فقهی و حقوقی در حوزه علم حقوق جزا بهره ببریم. انتظار می‌رود این امر زمینه نگرشی جدید به مسائل حقوق جزا را فراهم نموده و با به چالش کشیدن نگاه‌های رسمی و تک بعدی، کمک شایانی به پویایی و به روز شدن آن‌ها نماید.

هدف اصلی پژوهش مروری بر این است که آیا بر اساس متون فقهی و قوانین موضوعه ایران و دیدگاه‌های نظری رعمان، امکان تحقق جرم معاونت از طریق ترک فعل به عنوان رکن مادی جرم در شرایط خاصی وجود دارد همانگونه که مجرم با انجام دادن فعل مثبت در ارتکاب جرم معاونت می‌تواند مشارکت کند؟ به عبارت دیگر آیا بر اساس حقوق ایران ترک فعل می‌تواند عنصر مادی معاونت در جرم را تشکیل دهد؟

معاونت در جرم، در کتب و آثار حقوق جزای علمی بحث و بررسی و مطالعه صورت گرفته است. اما آنچه که پس از بررسی‌های صورت گرفته در مراکز و منابع علمی معتبر یاد شده انجام داده ایم، و ظاهراً تا کنون مورد توجه قرار نگرفته، تجزیه و تحلیل دیدگاه‌های نظری و عملی (رویه قضایی) موافقان و مخالفان با رویه رسمی ضابطه ای برای پذیرش معاونت از طریق ترک فعل در حقوق موضوعه ایران است. در این پژوهش به تحلیل همه جانبه مصادیق فقهی و قانونی معاونت در جرم و امکان یا عدم امکان تحقق آن از طریق ترک فعل پرداخته شد.

پژوهش حاضر، ۲ بخش اصلی را در بر می‌گیرد؛ که عبارت خواهند بود از:

➤ در بخش اول که خود دارای سه فصل است، ابتدا با کلیاتی پیرامون تحقیق، آشنا شدیم و در فصل اول به ادبیات تحقیق از جمله بررسی عناصر جرم، تعریف دو مفهوم معاونت و ترک فعل از دیدگاه حقوقی و فقهی پرداخته شد، در آخر نیز پس از بررسی پیشینه معاونت در جرم در حقوق موضوعه ایران با اصطلاحات مشابه معاونت از جمله شرکت و تسبیب پرداخته ایم و در فصل دوم به مبانی نظری موافق و مخالف پذیرش

ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرم و در فصل سوم به مبانی عملی (رویه قضایی) موافق و مخالف ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرم پرداخته شد.

➤ در بخش دوم که خود مشتمل بر چهار فصل است، در فصل اول به شرایط تحقق ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در جرم پرداخته شد. در فصل دوم به بررسی مصادیق قانونی و فقهی معاونت در جرم از طریق ترک فعل و در فصل سوم به بررسی امکان تحقق معاونت از طریق ترک فعل در جرایم غیر عمدی پرداختیم و بالاخره در فصل چهارم به بررسی ترک فعل به عنوان عنصر مادی معاونت در حقوق جزای اختصاصی، پرداختیم.

در آخر نیز نتایج حاصل از انجام پژوهش مطرح می‌شود و پس از آن، پیشنهادهایی در راستای نتیجه‌گیری اخذ شده‌ای خواهد گردید.